

סוגיות תפילה- 4 / מקום התפילה

1. עין אי"ה ברכות א' (עמ' 22)

מנין שהקב"ה מצוי בביהכ"נ. גדול מאד כח הרבים, על כן הוזהרנו שלא לפרוש מן הציבור. כח הרבים בכללם, כיון שהתייצבו על דרך הטוב- לא יפול בהם שינוי, כי אין השינוי אלא בפרטים. אבל הכלל לא ימלט שימצא קיים כולו להיות נאמן לשם השי"ת, כמו שכתוב "רוחי אשר עליך כו' לא ימוש מפך וגו' מעתה ועד עולם". והנה מציאותו ית' מיוחדת שהיא בלא שינוי, "אני ד' לא שניתי". והיכן הוא מצוי בערכו בלא שינוי, הלא בביהכ"נ, ששם קיבוץ הכלל. אבל האדם הפרטי לא יעמוד במצב אחד, ע"כ סמך הלל ב' אזהרות תכופות "אל תפרוש מן הציבור, ואל תאמין בעצמך עד יום מותך", והוראת עצם הוא על התמדת הקיום במצב אחד, עין מורה נבוכים, ראשון, ערך "עצם".

2. עין אי"ה ברכות א' (עמ' 25)

כל הקובע מקום לתפילתו- אלוקי אברהם בעזרו. יסוד האמונה, שההשגחה העליונה גדולה מאד על כל הדברים שהם מתייחסים להשלמת הכח המוסרי שבאדם, ולהדריכו בדרך ישרה ונעלה, והנה כאשר אל שלמות השכלי צריך האדם מאד שיהיה גם כח המדמה שלו שלם ונבר, על כן השגחת השי"ת גדולה גם כן על כל הדברים שאורמים להיות משלימים את הכח המדמה שבאדם, באופן שיעזרהו אל המעשים הטובים ומידות הטובות. ובאשר להשלמת כח המדמה, מועיל מאד קביעות המקום לתפילה. וקדושת המקום פועל לקדש רגשותיו, על כן השגחת ד' יתברך על זה ביותר להצליחו לתכלית זה. ומי שמרגיל עצמו להבין זה, הוא לא יתחכם יותר מדאי, ותהיה חוכמתו מסייעתו תמיד למעשים טובים ומידות טובות. כי ידקדק הרבה במעשיו ומידותיו, בידעו שמהם תוצאות גדולות והשלמת כח המדמה, שהוא הכח הפועל בקרוב על המון המעשים וההרגשות שבאדם. על כן **כשמת, אומרים עליו: הי חסיד, הי עניו, מתלמידיו של אברהם אבינו.** ובאמת זהו יסוד החסידות והענווה- שלא ללכת בגדולות, ושלא לזלזל בכל דבר מוסרי אשר על פי השכל המופשט אין לה מקום כל כך, כי צריך לדעת כי לא על השכל המופשט בלבדו יחיה האדם חיים האמיתיים, כי אם על פי המעשים הטובים, שהרבה גורם להם הכח המדמה, המצייר, כשהוא הולך ישרים. על כן יהיה ירא ד' וחרד אל דברו. ואברהם אבינו עליו השלום ביטל את שכלו גם כן, והאמין בד' אחר כל התפלספותו, באמונה פשוטה, כפירוש המפרשים בניסיון העקדה.

כל המתפלל אחורי ביהכ"נ נקרא רשע, אמר אבי': ולא אמרינן אלא דלא מהדר אפיה לבי כנישתא, אבל מהדר אפיה לבי כנישתא- לית לן בה. בית הכנסת הוא מקום הקיבוץ הציבורי לעבודת השי"ת. והנה הכלל הוא שהאדם, אף שיהיה רשום במעלה, מאד צריך שישתף נפשיה בהדיה ציבורא, אז הוא נהנה מן הציבור והציבור נהנה ממנו. אבל אם יבור לעצמו דרך, אפילו בעבודת ד', לפרוש מדרכי הציבור, אז לא ירצה, וילך מדחי אל דחי. וזהו נרמז גם כן שלא יתפלל אחורי ביהכ"נ, כאילו הוא ראוי לבנות במה לעצמו, אפילו לשם עבודת ד'. **ולא אמרינן אלא דלא מהדר אפיה לבי כנישתא,** גם בזה יש רמז, שהכלל הוא נכון רק אם הכוונה של אותו הפרוש לפרוש מן הציבור לחלוטין, ולדרוך בעצמו בדרך עבודה כפי חזיון לבבו, אז אפילו יהיה גדול שבגדולים- הוא בכלל הרשעים, אבל אם מגמת פניו הוא להיות נכלל ומשתתף עם הציבור, אלא שלפעמים צריך ללכת בדרכי עבודה לפי ערכו ומצבו, לית לן בה.

ובמקום אחר רמזנו אחורי ביהכ"נ, כי הביהכ"נ יש לה ב' תכליות. האחת, הוא לגדל ולרומם שם השי"ת, ובאמת עיקר תכלית מציאות התפילה נברא לזה, כדי שיכירו הבריות יד ד', ויראו מלפניו וילכו בדרכיו לטוב להם. והב', נסתעף מזה, שהתפילה מועלת להשיג המבוקש. והנה לו לא היה בא מתפילה התועלת המוסרי כי אם השגת המבוקש לבדו, ודאי היה קשה, מה תכלית וטעם יש במציאות התפילה, הלא השי"ת לא יתכן שינוי רצון לפניו, ולמה לו לתפילתו. אבל כיון שיש בתפילה תכלית מוסרי, כי על ידי ההכרה שהכל מידו ית', יוטב מצב המוסרי ותתרבה הצדקה והמישרים- כבר נמצא תועלת גדולה במציאות התפילה. והנה התכלית הפנימית העיקרית של התפילה שהיא הצד המוסרי, היא מרומזת בפנים של ביהכ"נ וצד העיקרי של מציאותו, והצד הטפל של השגת המבוקש יומלץ באחורי ביהכ"נ. על כן כל המתפלל רק אחורי ביהכ"נ, ולצד המוסרי של התפילה לא ישים לב כלל, הוא נקרא רשע ותפילתו תועבה, כי על כן מסיר אזנו משמוע תורה ולהיטיב דרכיו, תפילתו תועבה. כי תפילה, אם לא יוצמח ממנה הטבה אל המעשים, הרי הוא כחירוף וגידוף, כאילו יש שינוי רצון למעלה ח"ו, על כן רק תפילת ישרים רצונו, כי בכל תפילתם הם שואבים התכונה הפנימית של התרוממות הנפש, שהוא תכליתה ופריה של התפילה.

לעולם יכנס אדם שיעור שני פתחים ואח"כ יתפלל. בא להורות, כי המתפלל בביהכ"נ, עליו לשום [לב] לב' עניינים, בתחילה להסיר מעליו סבל מחשבותיו העמוסות רק בצרכי השעה וחי' החומר בתאוותיו, זהו פתח אחד. והשנית, לרומם נפשו אל הצרכים המוסריים- שהם באמת צרכי הכלל כולו. כי צרכי הכלל מתלכדים תמיד עם הצרכים המוסריים. כי חי' הכלל לא יתכנו להיות טובים, רק עם הליכות צדק ויראת ה'. ואח"כ יתפלל, שלא ישים עיקר תפילתו רק צרכי עצמו וענייני החומר. כי תכלית התפילה להתרומם עליהם.

4. שם שבת א' (עמ' 169)

תניא רבי ישמעאל בן אלעזר אומר בעוון שני דברים עמי הארץ מתים- על שקורין לארון הקודש "ארנא".
ועל שקורין לביהכ"נ בית עם.

...המדע העליון בהכרת כבוד שמים, יעשוק בתחילת הבנתו מהאדם את קישורו אל כל פרטי מעשים ורגשות מוגבלים ומסויימים כפי מידתו הנפשית, שהוא באמת יסודה של תורה ודרך חי' האמת. וזאת היא גדולת כוחן של נביאים- שמדמים צורה ליוצרה, ומביאים את השכל העליון והשפעתו בחוברת עם כל רגשי הנפש לפי מערכתיהם, ובזה מתעלים באמת כל הכוחות, וכל החיים מתקדשים ומתרוממים לעדי עד. האדם לא יוכל להמשיך לו קו של חי' קודש אמיתיים בחייו, כי אם כשיכיר את הקשר השלם והאמיתי שיש בין המדע העליון היותר נישא בהכרת יסוד האמת, עומק דעת ד', בכל העוז והזוהר האפשרי להתגלות בשכל היותר בהיר, שמתרומם על ידי זה מכל הגה ודיבור, מכל תחינה ותפילה, מכל התרגשות נפשית ותנועה פנימית, כי אם הכל שוקט, קול דממה דקה- אמנם האדם הלא יבור לו על כורחו דרך בחייו, והחיים הם מלאים בחוגו הפכים וניגודים, הם סואנים וסוערים, והנפש מלאה תנועות והתרגשות, שמחה ועצב, כעס ורצון. על כן עם חכמה היותר עליונה ישכיל האדם אל ההוד האלוקי, שימצא אותו גם במקומו באשר הוא שם קבוע על פי שפלות תכונתו גם כן, כמו שהוא מכירו ברום חביון עוזו, "אם אסק שמים שם אתה, ואציעה שאול הנך". זאת ההכרה לא תוכל לבא מטבע השכל לבד, כי אם היא צריכה ללימוד גדול וקבוע. נמשלו דברי תורה כמים שעוזבים מקום הגבוה ויורדין למקום נמוך. זאת היא הענווה שהיא עטרת החכמה, שמכרת את ארון הקודש בהיותו בית קיבול לקודש, גם כן לאוצר של קדושה...והיחס הציבורי יוכר לעולם רק מפני הצד החילוני שבו, והערך הפנימי, תכלית החיים, לא יוכל להכות שורש בלב. כי לפי הטבע של ההשערה ההדיוטית לא ימצא מקום מרכז את הרעיון היותר נשגב, שהוא מקור הקודש, דעת אלוקים ב"ה וכבודו, עם החיים ההומים המשתנים ומתפעלים, המצורפים מכל דבר קל וקטן. וכשיתבטל מהמון ישראל כח ההכרה של קדושת הציבור, ממילא יהיה ציור ביהכ"נ כמו בית עם. והיתרון של הקדושה העליונה היורדת לשכן בתוך בני ישראל בקיבוצם ואגודתם, עם כל הסיבות הגדולות והקטנות המצורפות להם שהן כולן נאגדות בתכלית עליונה שאור הקדושה מופיע עליה, שעושה את ביהכ"נ לבית ד' ולמקדש מעט, שמחתיים על הציבור קדושה תכליתית וחיים מוצלחים בהצלחת אמת, מה שלא ימצא כלל בקרב היחיד, זאת ההשכלה...צריכה להשפעה של תורה, שרק על ידה יהיה הציבור העברי חי באמת. "במקהלות ברכו אלוקים, ד' ממקור ישראל". וכל מה שיוסיף האור לחדור באורה של תורה, כן יוסיף השכל העם-ארצי להיות מתקדש בקדושתה ומתרומם ברוממותה, וישכיל להיות אוחז בעץ החיים וכל ענפיו, ויאמר קדוש לארון הקודש, ויבין את ערכם של ישראל המובדל לא רק מצד מקרה הקיבוץ כי אם מצד הנשמה האלוקית הכללית רוח ד' השורה על הכלל כולו, שהוא נמצא דווקא בכח הקיבוץ לקדושה, מה שאי אפשר שימצא בכל יחיד בפני עצמו, למען ידע שהקב"ה הוא מצוי בביהכ"נ, ואיננו בית עם כי אם מקום לד', משכנות לאביר יעקב.